

Minilagbok
för
människor med funktionsnedsättning
och
deras anhöriga

Författare: Olle Vejde
Förlag: Olle Vejde Förlag Efr. AB
Timmermansg 38A 118 55 Sthlm
070-543 55 06
bok@ollevejde.se
ollevejde.se
Teckningar: Judith Urban, Annika Gustafsson
Teckensnitt: AGaramond, Arial
Tryckeri: Olle Vejde Förlag Efr. AB 2019
© Olle Vejde

15:e utgåvan

ISBN 978-91-985315-1-0

December 3
Internationella Funktionshinderdagen

Några ord innan du börjar

Denna lilla bok, nu i sin femtonde utgåva, är en juridisk handledning. Den är tänkt för den som själv har en funktionsnedsättning eller har en närstående eller en vän med sådan nedsättning eller är ett ombud eller annan viktig kontaktperson.

Boken är inte uttömmande; det skulle kräva flera hundra sidor. Se boken som en vägledning i den juridiska snårskogen.

Du får alltså huvuddragen, tillsammans med hänvisningar till vart du kan vända dig för detaljer. Det räcker ett bra tag, hoppas jag.

En utomordentlig detaljkälla är internet, nätet. Jag hänvisar därför ofta till det. Och i slutet av boken finns en översikt över ett antal bra nätmöjligheter. De nätanvisningar jag ger kan bli ett problem om en hemsida får ett nytt utseende. Ta gärna kontakt med mig om du upptäcker något sådant. En fin hjälp skulle det vara.

Hur aktuell är boken?

Lagreglerna på socialrättens område ändras ofta. Nya bestämmelser tillkommer, andra försvinner. Det är ett problem. Denna utgåva får dock i så gott som allt ses som aktuell för år 2017.

Har du frågor på innehållet eller synpunkter på det är du välkommen att ringa, skriva eller mejla. Telefonnummer och adresser finns på sidan här bredvid. Tveka inte, en bokskrivare tycker det är roligt – och viktigt! – att höra från sina läsare. Särskilt viktigt är negativ kritik. Det är sådan kritik man lär sig av, känner jag.

Olle Vejde

Vi i familjen fortsätter att leverera Olles böcker efter hans bortgång i slutet av 2017. Har du några frågor eller synpunkter så mejla gärna. Det går bra med äldre mejladress, eller också till bok@ollevejde.se Tills vidare gäller nytt telefonnummer (mobil).

Ingegerd Vejde Wahl, Elisabet Wahl, Sven Vejde

Februari 2019

Det här finns i boken

Du och myndigheterna			
Myndigheterna – dina tjänare	6	Personkretsen	78
Viktiga kontakter	7	De tio insatserna	79
Tre måste-hemsidor	8	Lex Sarah	82
Allmänna handlingar	10	Personlig assistans	
Rättshjälp och annan juridisk hjälp	11	För vem och för vad?	84
Att överklaga ett myndighetsbeslut	13	De grundläggande behoven	85
Från idiot till medborgare		Ansvar	87
En bok och två filmer	16	Redovisning	88
Några viktiga årtal	17	Vistelse på annan ort	88
Namn är mer än en summa bokstäver	19	Personliga hjälpmedel	
Villkor i dag	21	Huvudansvaret	90
Mot diskriminering	22	Nätinformation	91
Funktionsnedsättning och sexualitet	24	Appar Proteser Robotar	92
En lyssnande röst En hjälpande hand		Aktivitets- och sjukersättning	
Någon som lyssnar	26	Rätten till ersättning	94
Personligt ombud	27	Inkomstrelaterad ersättning	95
Kontaktperson. Kontaktdagar för barn	28	Garantiärsättning	96
God man Förvaltare Framtids fullmakt	29	Arbeta eller studera: Aktivitetsersättning	98
Stöd till anhöriga	30	Arbeta eller studera: Sjukersättning	99
Närståendepenning	31	Tandvård	
Fonder	32	Från i går till i dag	102
Hälso- och sjukvård		Vad är tandvård?	103
För 100 år sedan	34	Staten: Priser tandläkare	104
Två lagar	35	Staten: Standardsituationen vuxna	105
Fritt världval Information och samråd	36	Staten: Särskilt tandvårdsbidrag	108
Vårdgarantin	38	Landstingens ansvar för vissa grupper	109
Psykiatrisk öppenvård	39	Missnöjd med tandvården	112
Resersättning sjukresa	40	Boende	
Akutvård utomlands	42	Vad är ett hem?	114
Planerad vård utomlands	43	Särskilt boende	115
Din journal	45	Bostadsanpassning	116
Missnöjd med sjukvården?	47	Bostadsbidrag	117
Du är försäkrad!	49	Boendetillägg	118
Högekostnadsskydd patientavgifter	51	Bostadstillägg	119
Veta mer om sina mediciner	53	Hemtjänst	123
Högekostnadsskydd mediciner	54	Lex Sarah	124
Habilitering	56	Förskola och ungdomsskola	
Rehabilitering	58	Skolformer Skollagen Friskolor	126
Tre viktiga bidrag		Värdegrund	127
Vårdbidrag	62	Särskolan	128
Handikappersättning	64	Specialskolan	130
Tillfällig föräldrapenning	66	Riksgymnasier	132
Socialtjänsten		Särskilda utbildningsformer	134
Från fattigvård till socialtjänst	68	Utbildning för vuxna	
Kommunens ansvar	69	Särskilda insatser	136
Med funktionsnedsättning	71	Högskola och universitet	139
Rätten till bistånd	72	Arbete	
Avgift hemtjänst	74	Särskilda insatser	142
LSS		Arbetskada	145
		Sjuklön Sjukpenning	148
		Kommunikation: Det offentliga rummet	
		Fysisk tillgänglighet	152
		Bilstöd Mobilitetsstöd	155
		Färdtjänst	157
		Parkering	159
		Assistanshundar	161
		Järnväg Flyg	162
		Kommunikation: Att röra sig i sinnet	
		Tolkhjälp	164
		Myndigheten för tillgängliga medier	165
		Annat viktigt	168
		Kommunikation: Post- och telestyrelsen	
		Telefoni	170
		Post	172
		Bilagor	
		Annat viktigt i korthet	174
		Ett urval hemsidor	177
		Telefonnummer E-post	
		Nätadresser	180
		Landsting/Regioner	182
		Register	183

Du och myndigheterna

Myndigheterna – dina tjänare 6

Viktiga kontakter 7

Tre hemsidor. Talande webb 8

Allmänna handlingar 10

Rättshjälp och annan juridisk hjälp 11

Att överklaga ett myndighetsbeslut 13

Myndigheterna – dina tjänare

Myndigheterna – dina herrar eller dina tjänare?

Dina tjänare, förstås! Ändå är det nog många som tycker att de som arbetar på en myndighet är en sorts överhetspersoner: ”Dom ska man helst inte besvara.” Det dröjer säkert länge än innan det blir självklart för alla att se myndigheterna som de tjänare de bör vara – och vanligen är.

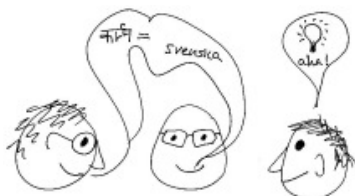
Du har rätt att få besöka en myndighet. Du får vara anonym.

Om du vill får du ta med dig någon som hjälper dig.

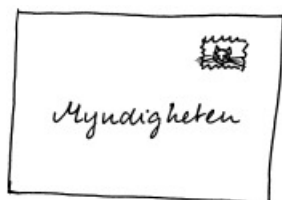
Har du svårt att göra dig förstådd ska du få hjälp av en tolk.

Du kan ringa till myndigheten. Den ska ha öppet minst två timmar under så kallade klämdagar.

Om du skriver ett brev har du rätt att snabbt få svar.

Har du internet kan du mejla. Du ska också här snabbt få svar.

Viktiga kontakter

Socialkontoret

Socialkontoret är en del av kommunens verksamhet. Det ska ge råd och stöd till dem som har det svårt ekonomiskt eller på annat sätt, bland annat i frågor om boende, hemtjänst och färdtjänst. För hemsidan för din kommun, googla på kommun följt av ortsnamnet.

Försäkringskassan

Adress servicekontor, se längst ned i spalten.

0771-524 524: Personligt samtal
020-524 524: Självbetjäning med knappval
fk.se

Ansvarar bland annat i frågor om sjukpenning, tandvård (större delen), vård utomlands, aktivitets- och sjukersättning ("förtidspension").

Skatteverket

Adress servicekontor, se längst ned i höger spalt.

0771-567 567: Frågor om skatter och folkbokföring.
020-567 000: Beställa vissa blanketter och broschyrer och få dem gratis hemskickade. Slå koden för önskat material. Slå 8999 för att få hela kodlistan.
skv.se

PENSIONS MYNDIGHETEN

Adress servicekontor, se längst ned.

0771-776 776
pensionsmyndigheten.se

Ansvarar för pensioner, äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg för ålderspensionärer. Bostadstillägg för dem med aktivitets- eller sjukersättning är Försäkringskassans ansvar.

Vårdcentralen

För telefonnummer och adress, googla på vårdcentral följt av ortsnamnet. För sjukvårdsrådgivning finns numret 1177. Inget riktnummer! Du kopplas automatiskt till vårdgivare i det område du ringer från.

Nätadresser och telefonnummer till alla landsting och regioner finns i en bilaga i boken.

Hjälpmiddelscentral

Googla på hjälpmiddelscentral följt av ortsnamnet.

Servicekontor

Ett servicekontor gemensamt för Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket kan finnas på din ort. Hitta det: Gå till skv.se och välj [Kontakta oss](#) → [Besök](#).

Tre hemsidor. Talande webb

Försäkringskassan

Adress: fk.se. Du kommer till en inledande översikt med länkar till viktiga områden. Telefonnummer till kassan är 0771-524 524 för personlig kontakt med dess Kundcenter och 020-524 524 för självbetjäning med knappval.

Förälder

Information om VAB, föräldrapenning, bostadsbidrag, 10-dagar, adoption, graviditetspenning, barnbidrag, underhållsbidrag, underhållsstöd och ersättningar för barn med funktionsnedsättning.

Sjuk

Information om sjukpenning, arbetsskadeersättning, närståendepenning, förebyggande sjukpenning och smittbärapenning.

Arbetsökande

Information om aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och annat som kan vara bra att veta om du är eller riskerar att bli arbetsökande.

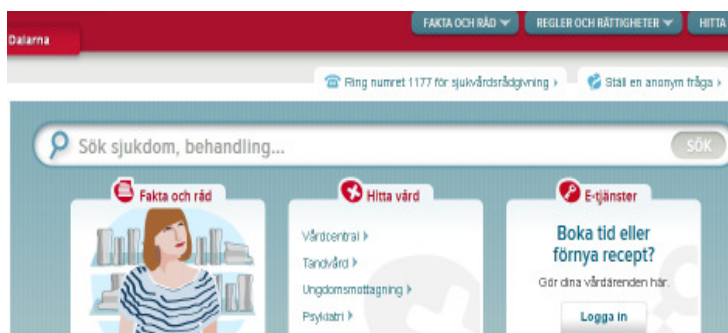

Funktionsnedsättning

Information om assistansersättning, handikappersättning, bilstöd, högriskskydd, arbets hjälpmedel, aktivitetsersättning, sjukersättning, bostadstillägg och tandvård.

1177 Vårdguiden

Adress: 1177.se. Sidan har ett enormt utbud av information och tjänster. Adressen ska inte förväxlas med telefonnumret 1177 för sjukvårdsrådgivning.

Talande webb

Talande webb är en tjänst som gör det möjligt att få text på skärmen *uppläst*. Den finns på flera hundra webbplatser. Jag tar 1177.se som exempel. Klicka överst på startsidan på [Lyssna](#). Nedan har du den övre delen av det avsnitt du får.

Talande webb

Som stöd för dig som hellre lyssnar än läser, eller har exempelvis läs- och skrivsvårigheter, finns en funktion för att få innehållet på denna webbplats uppläst.

Skriv ut (ca 1 sida)

Ladda ned

Mina vårdkontakter

Adress: 1177.se. Klicka på [Logga in](#), på [Logga in](#) igen på ny sida och välj mellan e-legitimation (enklast och bäst) och [Lösenord och sms](#) (längst ned).

Meddelanden

Inkorg

Här kan det finnas meddelanden till dig.

Påminnelser

Du kan bestämma att du ska bli påmind och när.

Påminnelser

Agera ombud

Här kan du lägga till barn.

Vårdval

Din vårdcentral anges. Klickar du på den får du adress, öppettider och telefonnummer samt annan information. Du får också en lista över tjänster:

Av/omboka tid

Beställa journalkopior på papper

Beställa tid

Förnya hjälpmedel

Förnya recept

Kontakta mig

Du kan lämna ett meddelande eller ange att du vill bli kontaktad.

Stöd och ehandling

Mottagningar

Här kan du hitta eller lägga till en eller flera mottagningar.

Övriga tjänster

Journaltjänster

I vissa landsting går det att läsa sina egna journaler. E-legitimation krävs.

Läkemedelstjänster

Här hittar du information om dina recept, om läkemedel du hämtat ut och om var du står i rabatt-trappan i högkostnadsskyddet för mediciner. E-legitimation krävs. Obs! Du kan inte förnya ett recept här. Men se ovan.

Alla övriga tjänster

Här kan du under rubriken *Hälsoval* be om att bli flyttad till en annan vårdcentral. Här kan du också få kontakt med *Patientnämnden*.

Allmänna handlingar

En allmän handling är en handling som finns hos en myndighet och som alla normalt får läsa. Den kan ha skickats dit eller ha gjorts där. En handling är inte bara något som är skrivet. Den kan också till exempel vara en bild eller en fil i en dator.

Exempel: Kommunen B har undersökt tillgängligheten i offentliga byggnader för personer med funktionsnedsättning. Man har också formulerat åtgärder för hur den ska förbättras. Rapporter och förslag är allmänna handlingar. Kanske vill du ta del av dem.

Läsa, skriva av

Du har rätt att få läsa eller skriva av en allmän handling – såvida den inte är hemlig. Det kan den vara enligt en särskilt lag, *Offentlighets- och sekretesslagen* (2009:400). Du har också rätt att få en kopia gjord – kanske mot en avgift.

Begär du att få se en allmän handling ska myndigheten enligt huvudregeln visa dig den. Man ska göra det ”skyndsamt”.

Om man säger Nej

Säger man Nej till dig har du rätt att få ett *skriftligt avslagsbeslut*. Du kan överklaga det hos domstol; det är gratis. I beslutet ska det stå hur du gör.

Får myndigheten fråga vem jag är eller varför jag vill se en handling?

Nej, inte ”i större utsträckning än vad som behövs för att myndigheten ska kunna pröva om hinder föreligger mot att handlingen lämnas ut”.

Räcker det att man säger att handlingen är hemlig för att jag inte ska få se den?

Nej. Myndigheten måste visa på en paragraf i *Offentlighets- och Sekretesslagen* som förbjuder att handlingen lämnas ut. Också i det fallet kan du överklaga ett Nej. Myndigheten kan ju ha feltolkat lagen! Undersökningar visar att många tjänstemän inte kan reglerna så bra.

Gäller reglerna om allmänna handlingar också i kommunala bolag?

Ja, men inte alltid. Om man påstår att reglerna inte gäller, begär då ett skriftligt avslagsbeslut så att du om du vill kan överklaga det.

Rättshjälp och annan juridisk hjälp

Rättshjälp

Rättshjälp infördes på 1970-talet. Syftet var – och är – att öka jämlikheten i samhället. ”Ingen ska av ekonomiska skäl hindras från att ta till vara sina rättsliga intressen”. Hjälpen är uppdelad på *Rådgivning* och *Rättshjälp*.

Vart vänder jag mig?

Till en advokatbyrå eller en juridisk byrå som lämnar hjälp enligt *Rättshjälpslagen* (1996:1619). Alla gör det inte.

Bra information finns på nätadressen rattshjalp.se. Det går också att ringa till *Rättshjälpsmyndigheten*, 060–13 46 10. E-post: rattshjalpsmyndigheten@dom.se.

Rådgivning

Rådgivning kan du få i högst två timmar. Den kan i princip gälla alla slag av juridiska angelägenheter. Avgiften är 1 678 kr i timmen inklusive moms år 2017. Du kan få avgiften minskad till hälften om du har en inkomst som är lägre än 75 000 kronor/år. Är du inte myndig och saknar inkomst och förmögenhet kan du få rådgivning gratis.

Rättshjälp

Med rättshjälp kan du få hjälp med ärenden som inte klaras av bara med rådgivning. Flera begränsningar finns.

- Du kan normalt inte få rättshjälp om du har en rättsskyddsförsäkring, till exempel den som finns i din *hemförsäkring*. Du kan också få Nej om du inte har en sådan försäkring men man anser att du *borde* ha haft den.
- För att rättshjälp ska beviljas ska du i regel börja med en timmes rådgivning hos advokat eller annan jurist som ger rättshjälp.
- Ditt ”ekonomiska underlag” får inte överstiga 260 000 kr. Underlaget består i första hand av årsinkomsten. Man tar också hänsyn till tillgångar och skulder samt till underhållsskyldighet mot barn. Är den som söker rättshjälp ett barn gäller barnets ekonomi.
- Som regel kan du inte få rättshjälp om ärendet rör ett värde som är mindre än ett halvt prisbasbelopp. År 2017 är prisbasbeloppet 44 800 kr.
- Viktigt att veta är att rättshjälp inte ersätter motpartens rättegångskostnader – om det blir sådana. Du riskerar att själv få betala dem om du förlorar målet.

- Många slag av vanliga ärenden är tyvärr uteslutna. Du kan till exempel inte – utöver eventuell rådgivning – få hjälp med att upprätta ett testamente eller göra en bouppteckning.

Om du får rättshjälp betalar du en rättshjälpsavgift till staten. Hur mycket det blir beror på din inkomst och dina andra ekonomiska förhållanden. Den beror också på hur mycket hjälp du behöver.

Om jag får Nej när jag söker rättshjälp, kan jag överklaga?

Ja. Den byrå du vänt dig till kan tala om för dig hur du gör. Du kan också fråga hos *Rättshjälpsmyndigheten*; 060-13 46 10. För e-post, se förra sidan.

Annan hjälp från samhället

- Offentlig försvarare* ("försvarsadvokat"). En advokat (vanligast) som hjälper dig om du är misstänkt för brott. Det kan ske redan vid förundersökningen och sedan vid en rättegång. Domstolen bestämmer om du behöver hjälpen och vilken kostnad du själv kan bli skyldig att stå för. I vissa fall kan staten stå för hela kostnaden.
- Målsägandebiträde*. En jurist (vanligen) som ska hjälpa dig om du är offer för ett brott. Domstolen bestämmer om hjälpen behövs. Den är gratis för dig. Du har också rätt att ha med dig en *stödperson*. Information finns hos den lokala brottsofferjouren; googla på brottsofferjour följt av ortsnamnet. Eller ring 0200-21 20 19. Nätaadressen är boj.se.
- Särskild företrädare för barn*. En jurist som ska utses om en vårdnadshavare eller någon som står denne nära är misstänkt för brott mot barnet. Domstolen bestämmer om hjälpen behövs. Den är gratis för barnet. *Anm.*: Vårdnadshavare är den eller de som har det rättsliga ansvaret för barnet. Vanligen är det föräldrarna eller en av dem.
- Offentligt biträde*. För vissa speciella situationer. Ett exempel är om en person riskerar att bli tvångsomhändertagen för vård. Hjälpen är gratis.

För medlemmar i DHR, Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder

Erik Ward svarar på frågor onsdagar kl. 13–17, 0456-515 31. Medlemsnumret krävs.

Hjälp via nätet

En begränsad juridisk hjälp går att gratis få via nätet. Här är några tips:

- advokatsamfundet.se. Välj advokatjouren.
- juristjouren.se
- juristpunkten.se
- lawline.se
- bostadsjuristerna.se

Att överklaga ett myndighetsbeslut

Det finns två sätt att överklaga. I båda fallen är det gratis.

❑ *Laglighetsprövning*

En domstol prövar om myndigheten får ha en viss uppgift. *Anm:* Ett äldre ord är *kommunalbesvär*. Besvär, av ett mycket gammalt svenskt ord som kommer från tyskan, med betydelsen belasta, betunga.

❑ *Förvaltningsbesvär*.

En domstol prövar om myndigheten på rätt sätt utför en uppgift som den har enligt lag eller annan författning.

Här tar jag bara upp det andra slaget. Gången i det exempel som följer gäller för Socialkontoret. För Försäkringskassan, se nästa sida.

Förvaltningsbesvär, ett exempel

När Karin skadade sig allvarligt i trafiken förstod hon att hon efter sjukhustiden skulle behöva hjälp i hemmet. I god tid sökte hon därför hemtjänst två timmar om dagen. Hon gjorde det i ett brev till Socialkontoret. Efter ett tag får hon svar. I brevet står det att hon kan få hemtjänst, men bara en timme om dagen.

Karin är besviken och vill överklaga. Det är då flera saker som hon får tänka på:

❑ För det första, går beslutet att överklaga?

Observera att Socialkontoret är skyldigt att tala om för Karin om beslutet kan överklagas och i så fall hur och inom vilken tid.

Men Karin kan också titta i lagboken. Hemtjänsten är en uppgift för kommunen enligt *Socialtjänstlagen* (2001:453). Det är alltså i den lagen hon ska leta. Hon läser där att beslut om hemtjänst kan överklagas.

❑ Hon måste ha ett skriftligt avslagsbeslut. Det räcker inte att hon får ett muntligt Nej, till exempel i ett telefonsamtal.

Exempel: En man ansöker om hemtjänst, men får Nej. Beslutet meddelas muntligt, trots att mannen begärt att få det skriftligt och har rätt till det. Mannen överklagar beslutet hos domstolen som bland annat skriver: "Domstolen kan inte företa ändring i ett muntligt meddelande - - - (och) upptar inte överklagandet till prövning."

- ❑ Det är bara den som beslutet angår som får överklaga det. Det är alltså Karin själv som måste göra det. Hon kan förstås få hjälp med skrivelsen!
- ❑ Var ska Karin överklaga?
Det ska Socialkontoret ha upplyst henne om. Men ser hon efter i Socialtjänstlagen finner hon att det ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Det betyder att hon i första hand ska vända sig till *Förvaltningsrätten*. *Anm 1:* I andra ärenden kan det vara så att man ska överklaga hos en annan myndighet. Så till exempel ska ett beslut om plats i specialskola överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. *Anm 2:* De allmänna förvaltningsdomstolarna är de tolv *Förvaltningsrätterna*, de fyra *Kammarrätterna* samt *Högsta förvaltningsdomstolen*. Ett sätt att hitta till domstolar är att gå till domstol.se och där söka via kartan i den blå rutan eller att där söka via postnummer.
- ❑ Karin skriver nu ett brev som hon *adresserar till Förvaltningsrätten men skickar till Socialkontoret*. Hon skriver:
Till Förvaltningsrätten i . . .
Jag har ansökt om hemtjänst två timmar per dag, men socialnämnden vill bara ge mig en timme per dag. Det räcker inte; se bifogade läkarintyg. Jag vill därför att socialnämnden omprövar sitt beslut och, om den inte gör det, att domstolen beslutar enligt min önskan.
- ❑ Socialkontoret tar emot Karins brev och registrerar det. Kanske funderar man ett ögonblick på att ändå ge Karin de två timmarna. Men detta är inte troligt. Man skickar brevet vidare till domstolen *Förvaltningsrätten*.

Överklaga beslut av Försäkringskassan

Gången liknar den ovan. Men den är i två steg.

- ❑ *Steg 1.* Man begär att kassan omprövar sitt beslut, gör en *omprövning*.
- ❑ *Steg 2:* Blir det ingen omprövning överklagar man hos *Förvaltningsrätten*. Men man skickar överklagan till kassan som skickar den till domstolen.

Hur snabbt måste man överklaga?

Det är lite olika för olika slag av ärenden; hör med myndigheten. Observera att den myndighet som avslagit din begäran är skyldig att tala om för dig hur lång tid du har på dig.

Kan jag gå vidare om överklagandet avslås?

Ett avslag i Förvaltningsrätten kan överklagas hos *Kammarrätten* och ett avslag också där hos *Högsta förvaltningsdomstolen*. I båda fallen måste du ansöka om att få överklaga; du måste ha vad som kallas för *prövningstillstånd*. Det är inte säkert att du får det.

Från idiot till medborgare

En bok och två filmer 16

Några viktiga årtal 17

Namn är mer än en summa bokstäver 19

Villkor i dag 21

Mot diskriminering 22

Funktionsnedsättning och sexualitet 24

En bok och två filmer

Från idiot till medborgare. Just detta är titeln på en historisk översikt av Karl Grunewald. Boken handlar om människor med utvecklingsstörning men gäller i tillämpliga delar också andra grupper med funktionsnedsättning.

Mycket länge har religionen starkt påverkat synen på människor med funktionsnedsättning, menar Grunewald. ”Grundläggande i kristendomen är att människan är skapad till Guds avbild.” Och han fortsätter:

Därför är den fulländade kroppen idealet, den utgör norm för människan. [Bibelns] berättelser om hur Jesus helar sjuka förstärker denna inställning. Detta teologiska arv, med den icke-funktionshindrade som norm, har medfört att stora delar av mänskligheten har uppfattats som avvikare och därmed inte som fullvärdiga medborgare. Detta är en av orsakerna till fördomar och nedvärderande attityder än i vår tid. Anm: Hela, gammalt svenskt ord för bota.

Efter reformationen skärptes kyrkans attityder till människor med funktionsnedsättning. Grunewald menar att ”uppfattningen att en allvarligt skadad person är mer lik ett djur än en människa blev allmän”. En vanlig orsak till skadan antogs vara att personen i fråga syndat mot Gud. Anm: Reformationen, en process som ledde till en brytning med den katolska kyrkan. I Sverige inträffade detta i början av 1500-talet.

Det har tagit lång tid innan en mera förstående, accepterande och stödjande attityd vuxit fram. För hur denna förändring långsamt, mycket långsamt gått till hänvisar jag till Grunewalds bok. Jag hänvisar också till två filmer med samma namn som bokens titel. Filmerna skildrar den historiska utvecklingen men också vad som hänt sedan de stora institutionerna togs bort. Film nr 1 beskriver

ett Sverige i förändring. Från konservativa läkare till uppeldande demonstrationer och nya kunskaper inom psykologi och kognition. Filmen landar i en skildring av vad denna revolutionära tid lett till. Vi får följa några unga människor och vad det innebär för dem att leva med en funktionsnedsättning i Sverige i dag. Anm: Kognition, hur våra tankar hanterar information och kunskap.

Filmerna går att mot låg avgift beställa på hemsidan forumcarpe.se. Välj Arbets- och studiematerial. Carpe, av ett latinskt ord, fånga. Jämför Carpe diem, fånga dagen.

Några viktiga årtal

HandikappHistoriska Föreningen har ställt samman ett stort antal årtal som visar hur synen på funktionsnedsättning och funktionshinder förändrats. Enklast att nå sidan är att googla på årtal ur handikapphistorien. Ur listan har jag subjektivt valt dessa år:

- 1788 Socknen får ansvar för de fattiga. *Anm:* Socken, den tidens kommun.
- 1829 Den första punktskriften.
- 1842 Den allmänna folkskolan.
- 1847 Fattigvårdsförordning som ger laglig rätt till fattigvård.
- 1865 Den första boken på punktskrift i Sverige.
- 1868 Den allra första föreningen för personer med funktionsnedsättning.
- 1882 Allmän skolplikt.
- 1884 En småskola för blinda barn öppnas i Växjö.
- 1885 Den första vanförestalten.
- 1900 Det första sanatoriet för tbc-sjuka invigs.
- 1902 Den första skolan för små barn med hörselnedsättning.
- 1921 Svenska föreningen för dövas väl.
- 1922 Statens institut för rasbiologi bildas. Verksam fram till år 1956.
- 1928 "Blinda medellösa" får rätt till fri radiolicens.
- 1930 De Dövas Väl börjar med utprovning av hörapparater.
- 1934 Blindhetsersättning införs.
- 1935 En steriliseringslag skapas. Lagen skärps år 1941, avskaffas år 1975.
- 1938 De Blindas Förening börjar utbilda ledarhundar.
- 1943 Svenska Diabetsförbundet bildas.
- 1944 Barn med utvecklingsstörning som anses bildbara får rätt och skyldighet att gå i sinnesslöskola.
- 1946 På Vipeholm, en anstalt för sinnesslöa och idioter, inleds ett flerårigt experiment med kladdiga kolar för att belysa sockrets inverkan på tänderna.
- 1948 Rösträtt för personer som har stöd från fattigvården.
- 1948 FN antar Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.
- 1949 Lag om vård och undervisning av sinnesslöa.
- 1955 Den första talboken.
- 1956 Lagen om socialhjälp ersätter Fattigvårdsförordningen från 1847.
- 1957 Vaccinering av alla skolbarn mot polio.
- 1959 En utredning med förslag om bidrag till bostadsanpassning.

- 1960 De första paraolympiska sommarspelen.
- 1962 Skolplikt för barn med rörelsehinder.
- 1963 Svenska Psoriasförbundet.
- 1966 Regel om att allmänna lokaler ska vara tillgängliga, ”i skälighets omfattning”.
- 1968 Den första omsorgslagen.
- 1969 Utbildning av teckenspråkstolkare.
- 1970 Sjukvårdsreformen. Ett enhetligt pris för att gå till läkare i offentlig vård.
- 1970 Pockettidningen R.
- 1971 FN antar Förklaringen om rättigheter för personer med utvecklingsstörning.
- 1974 Förbudet mot giftermål för personer med psykisk funktionsnedsättning eller utvecklingsstörning tas bort.
- 1975 FN antar Konventionen om handikappades rättigheter.
- 1976 De första paraolympiska vinterspelen.
- 1979 Texttelefon ett gratis hjälpmedel för döva.
- 1982 Socialtjänstlagen införs.
- 1984 Riksfärdtjänst inrättas.
- 1988 Lag om närståendepenning.
- 1989 Omyndigförklaring avskaffas.
- 1989 FN antar Barnkonventionen.
- 1994 LSS, Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, och LASS, Lagen om assistansersättning.
- 1994 Handikappombudsmannen.
- 1998 Särskolan blir kommunal.
- 2000 Riksdagen antar en nationell handlingsplan för handikappolitiken.
- 2003 Den första tillgänglighetsmarschen i Stockholm.
- 2005 Lex Sarah förs in i Socialtjänstlagen.
- 2006 FN antar Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- 2009 Diskrimineringsombudsmannen ersätter Handikappombudsmannen.
- 2009 Samarbetsorganisationen Lika Unika.
- 2010 Ett antal försäkringslagar samlas i en Socialförsäkringsbalk.
- 2010 Betänkandet Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet.
- 2011 Regeringen beställer en allmän översikt över funktionshinderspolitiken.
- 2013 Vissa tv-program textas.
- 2013 Särskilt tandvårdsbidrag.
- 2016 Mediciner som ingår i högkostnadsskyddet för mediciner gratis för barn.
- 2016 **En bortre gräns för sjukskrivning tas bort.**
- 2016 Ett bidrag till glasögon eller kontaktlinser till barn och ungdomar mellan 8 och 19 år.
- 2017 Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken.

Namn är mer än en summa bokstäver

En bokstav är en bokstav är en bokstav. Men vad ger bokstäver när de sätts samman?

Idiot, sinnesslö, vanför, invalid

Orden idiot och sinnesslö är borta. Ordet vanför i betydelsen rörelsehindrad fanns däremot länge kvar. Först år 1997 bytte en förening för bistånd ut ordet i sitt namn till rörelsehindrad. Ordet invalid används i dag i begreppen invaliditet och invaliditetsersättning i text för arbetsskadeförsäkringar. *Anm:* Förleden van i vanför, fornsvenskt ord som innebär motsatsen till önskvärd egenskap. Invalid, av ett latinskt ord som betyder svag, orkeslös.

Handikapp

Ordet kommer av engelskans *hand in cap*, handen i mössan. Det används i två betydelser: Nedsatt förmåga respektive fördel för tävlande. Ordet är på sikt på väg ut. Historiken för DHR är intressant som exempel: År 1923 Kamratföreningen De Vanföras Väl, år 1965 De Handikappades Riksförbund och år 2009 DHR För ett samhälle utan rörelsehinder. Man tolkar dessutom numera initialerna DHR som Delaktighet, Handlingskraft och Rörelsefrihet.

I stället för Handikapp-OS används ofta ordet Paralympics eller orden Paralympiska spelen. Och regeringen har bytt ordet Handikappolitik mot ordet Funktionshinderspolitik. *Anm:* Para, från engelskan, förlamad.

Funktionsnedsättning Funktionshinder Funktionsrätt

Vad står rubrikens tre begrepp för? Här är *Socialstyrelsens* syn på de två första och organisationen Handikappförbundens syn på det tredje.

- ❑ En funktionsnedsättning är en försämring av en förmåga. Försämringen kan vara fysisk, psykisk eller intellektuell. Den kan vara en sjukdom eller bero på en skada som är medfödd eller som tillkommit under livet.
- ❑ Ett funktionshinder är ”den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen”. Några exempel är svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet, i arbetslivet, i relationer till andra människor, i fritidsaktiviteter, i utbildning och så vidare.

Socialstyrelsen föreslår vidare att det vanliga begreppet handikapp bör undvikas så långt det går. För mer information om termerna, gå till socialstyrelsen.item.se och klicka under bokstaven F på [funktionshinder](#) respektive [funktionsnedsättning](#).

- Funktionsrätt innebär enligt Handikappförbunden rätten att kunna fungera i olika situationer, oavsett funktionsnedsättning och oavsett vilka hinder som finns inom olika samhällsområden. ”Vi har alla”, poängterar man, ”rätt till en fungerande vård, en fungerande skola, ett fungerande arbetsliv och så vidare.” Handikappförbunden har ändrat sitt namn till *Funktionsrätt Sverige*.

Det finns en folder om funktionsrätt. Gå till hso.se och sök i Sökrutan på folder funktionsrätt. Välj träffen [Begreppet funktionsrätt](#) och klicka på [Folder om begreppet funktionsrätt](#).

Funkis

Funkis i stället för person med funktionsnedsättning?

Funkis är ett ord som på sina håll har börjat användas i stället. Så till exempel ändrade år 2011 *Förbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar* sitt namn till *unga funkisar*; se ungafunkisar.se. Om ordet funkis säger förbundets ordförande Johan Steirud:

Funkis är mer än att bara ha en funktionsnedsättning, det står för en personlighet och är ett avspänt namn, det känns roligt och fräscht.

Mot användningen invänder språkvetaren Karin Milles:

Det är en genomtänkt ideologi bakom att säga att man har något i stället för att man är något. Med ordet funkis går man ifrån detta, eftersom funkis fokuserar på en identitet, det är en personbeteckning.

Det är, tycker jag, en bra invändning. Se till exempel på skrivningen hos *Epilepsiförbundet*. Man talar där inte om ett förbund för epileptiker utan om ett förbund för människor med epilepsi. *Anm 1:* Epilepsi, en sjukdom med svåra kramper. Ordet av ett grekiskt ord, anfall. *Anm 2:* Funkis, kort för funktionalism, är också ett begrepp inom arkitektur och byggnadskonst: En byggnad ska utformas utifrån sin funktion.

Fler nya ord

Ett är *funkofobi*, fördomar mot personer med funktionsnedsättning. Andra är *funkisförmedling* (se sidan 144) och *funkissex*.

Villkor i dag

Myndigheten för delaktighet, mfd.se, har gjort en kartläggning på 184 sidor över hur funktionshinderspolitiken utvecklats under åren 2011–2016. Vill du läsa den väljer du [Uppföljning](#) → [Samlad uppföljning av funktionshinderspolitiken 2011–2016](#) → [Utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011–2016](#). Den går att ladda ner. Här är några huvudresultat.

- Utvecklingen har gått framåt mot ett mer tillgängligt och hållbart samhälle, om än långsamt. Många insatser görs och många är aktiva i syfte att öka tillgängligheten.
- Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga står fortfarande för mer än en fjärdedel av alla inskrivna på Arbetsförmedlingen. Men trenden är positiv och fler får sysselsättning varje år.
- Skolorna brister fortsatt i att ge elever det särskilda stöd som de har rätt till och en stor del av lärarna har inte möjlighet att ge det stöd som behövs. Det är också vanligare att elever med funktionsnedsättning upplever att de har för mycket skolarbete, att det är svårt och att de känner sig stressade.
- Den upplevda hälsan är mycket sämre bland personer med funktionsnedsättning och många fler med funktionsnedsättning har ekonomiska svårigheter jämfört med den övriga befolkningen.
- En ökad medvetenhet hos kommunerna om att vara en arbetsgivare för alla.
- Fler statliga myndigheter inventerar och åtgärdar brister i tillgängligheten i sina lokaler.
- Tillgängligheten på fordon och bytesplatser i kollektivtrafiken ökar.
- Fler sändningar på tv textas och tolkas.
- Tillgängligheten i Sveriges domstolar ökar något.
- Könsskillnader finns på flera områden. Män får i genomsnitt fler timmar beviljade i assistansersättning. Större andel kvinnor har färdtjänstillstånd. Bland barn som tränar ofta finns inga märkbara skillnader bland flickor utifrån funktionsförmåga. Däremot finns stora skillnader mellan pojkar, med respektive utan funktionsnedsättning.

Myndigheten pekar på hur viktigt det är att tillgänglighet tas med som en faktor i upphandlingar. Det skulle leda till att fler produkter, lokaler, varor och tjänster blir tillgängliga från början.

Mot diskriminering

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Konventionen antogs av FN:s generalförsamling den 13 december 2006. Från den 14 januari 2009 gäller den för Sverige. Här ett exempel på innehållet, Artikel 6:

Kvinnor med funktionsnedsättning. Konventionsstaterna erkänner att kvinnor och flickor med funktionsnedsättning är utsatta för flerfaldig diskriminering och ska därför vidta åtgärder för att säkerställa att de fullt och likaberättigat åtnjuter alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

Konventionsstaterna ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att kvinnor fullt ut utvecklas, gör framsteg och stärker den egna förmågan i syfte att garantera att de kan utöva och åtnjuta de mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som anges i denna konvention.

Den svenska versionen av konventionen finns bland annat på nätadressen ud.se. Sök i Sökrutan med texten sö 2008:26. Du hittar konventionen i den lista du får. *Anm:* Diskriminering, av ett latinskt ord som betyder avskilja.

Diskrimineringsombudsmannen, DO Diskrimineringslagen

Arbetet mot diskriminering har gett myndigheten *Diskrimineringsombudsmannen* (DO) samt *Diskrimineringslagen* (2008:567). *Anm:* Den tidigare Handikappombudsmannen, HO, lades ned år 2009. Uppgifterna fördes då över till DO.

Sex sätt av diskriminering är:

- Direkt diskriminering*
En person behandlas orättvist eller missgynnas på annat sätt.
- Indirekt diskriminering*
Ett exempel är om en arbetsgivare kräver körkort fast det inte behövs.
- Bristande tillgänglighet*
Bristen gör att den som har funktionsnedsättningen hamnar i ett sämre läge jämfört med andra. Med bristande tillgänglighet menas *inte bara fysiska hinder*, som till exempel höga trösklar eller trappor utan ledstång. Bristen kan också, som exempel, bestå i att tolk saknas så att en döv stängs ute från vissa utbildningar.

❑ *Trakasserier*

Ett exempel är om någon hånar en annan person för dennes utseende.

❑ *Sexuella trakasserier*

❑ *Instruktioner att diskriminera*

Någon uppmanas eller får order att diskriminera.

Diskriminering kan ske på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, **funktionsnedsättning**, sexuell läggning, ålder eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Den sista diskrimineringsgrunden gäller ”personer som inte identifierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön”. *Anm:* Etnisk, som tillhör visst folk. Av ett grekiskt ord, folk, nation.

Hur gör jag om jag känner mig diskriminerad?

Lämpligt är att du först försöker tala med den eller dem som diskriminerar dig. Blir du diskriminerad i arbetslivet kan det vara bra att tala med fackföreningen.

Hjälper inte detta kan du ringa till *Diskrimineringsombudsmannen* eller skriva några rader där du berättar vad som hänt dig. Du kan också anmäla diskrimineringen på en särskild blankett som du kan få från DO. Adressen är Box 3686, 103 59 Stockholm. Telefonnummer är 08-120 20 700, 020-36 36 66 (gratis), 020-600 600 (texttelefon) och 020-22 11 44 (Teletal). För Teletal, se sidan 170.

Du kan också ladda ned en anmälningsblankett på do.se. Välj [Att anmäla](#) → [Gör en anmälan](#).

Antidiskrimineringsbyråer

En anti-diskrimineringsbyrå är en lokal ideell förening. Den försöker arbeta mot olika slag av diskriminering. Byråer finns

Sveriges
Antidiskrimineringsbyråer

år 2017 i Eskilstuna, Falun, Göteborg, Helsingborg, Kalmar, Karlstad, Luleå, Malmö, Norrköping, Stockholm, Sundsvall, Trollhättan, Umeå, Uppsala, Örebro och Östersund. Du hittar telefonnummer och adresser på adbsverige.se eller genom att ringa till Diskrimineringsombudsmannen; se ovan.

Barn- och elevombudet (BEO)

BEO är en del av *Skolinspektionen*. Ombudet ska vaka över den del av *Skollagen* (2010:800) som gäller kränkande behandling riktad mot barn/elever (kapitel 6 i lagen). BEO

har telefonnumret 08-586 080 00, nätadressen beo.skolinspektionen.se och e-postadressen beo@skolinspektionen.se.

Funktionsnedsättning och sexualitet

En situation: Den gäller en kvinna i Sverige som efter en olycka är totalförklarad från nacken och nedåt. En dag upplever hon en orgasm. Det sker när en manlig assistent lyfter henne upp ur rullstolen för att sedan tvätta henne i badrummet.

En beskrivning av denna situation inleder boken *Loneliness and its opposite. Sex, disability, and the ethics of engagement*, skriven av de två forskarna Don Kulick och Jens Rydström. De tar situationen ovan som utgångspunkt för en jämförelse mellan Sverige och Danmark när det gäller synen på funktionsnedsättning och möjligheten till ett godtagbart sexualliv.

Tillbaka till situationen ovan: Hur reagerar den manlige assistenten när han blir varse vad som hänt? Det blir inget samtal med kvinnan men väl i personalgruppen. Man kommer där överens om att ersätta den manlige assistenten med en kvinnlig. Den förklarade kvinnan, som inte får prata om sina behov, känner sig förödmjukad och deprimerad. Hon har förlorat sin enda möjlighet till erotisk upplevelse.

De två forskarna ovan menar att allmänt sett är läget bättre i Danmark. Man är där mer beredd att öppet tala med den funktionsnedsatte. Man är vidare mer villig att informera om sexualitet och att visa på sexuella hjälpmedel.

Socialstyrelsen i Danmark har gjort en vägledning för hur man kan utforma ett stöd för funktionsnedsatta. Stödet ska ske på ett sätt som är etiskt riktigt och professionellt. Det ska ges inom lagens ram utan att det handlar om prostitution. Det är okej att säga nej till att hjälpa till men man är skyldig att se till att den funktionsnedsatte får hjälp på annat sätt.

Vägledningen finns på socialstyrelsen.dk/udgivelser/sexualitet-pa-dagsordenen.

Nätet

Diskussion och information finns på nätet. Googla på funktionsnedsättning sexualitet eller på funkissex. Jag vill särskilt hänvisa till hemsidan för RFSU, *Riksförbundet för sexuell upplysning*; rfsu.se. Välj [Sex och relationer RFSU](#) → [Sexualitet och funktionsnedsättningar](#). Ett antal aspekter diskuteras. En av dem har för övrigt rubriken *Det är viktigt att prata sex med assistenten*.

En lyssnande röst En hjälpande hand

Någon som lyssnar 26

Personligt ombud 27

Kontaktperson. Kontaktdagar för barn 28

God man Förvaltare Framtidsfullmakt 29

Stöd till anhöriga 30

Närståendepenning 31

Fonder 32

Någon som lyssnar

- ❑ *Forum funktionshinder 08-123 350 10*
En upplysningstjänst där du kan ställa frågor om allt möjligt som rör funktionsnedsättning. Telefontid: Vardagar 08.30–16.30.
- ❑ *Nationella Hjälpelinjen 020-22 00 60*
Psykologisk hjälp till människor i kris. Man kan ringa för egen del eller som närstående. Telefontid: Alla dagar 13–22.
- ❑ *Föräldrategeltelefonen Rädda Barnen 020-786 786*
Telefontid: Må.–to. 18–21.
- ❑ *Föräldrategeltelefonen MIND 020-85 20 00*
Telefontid: Vardagar 10–15.
- ❑ *Röda Korsets telefonjour 0771-900 800*
Telefontid: Sö.–to. 15–21.
- ❑ *Jourhavande kompis*
Mobilchatta på m.jourhavandekompis.se eller sms:a **Kompis** till 71700. Datorchatt på jourhavandekompis.se. Telefontid: Må.–fr. 18–22; lö.–sö. 14–18.
- ❑ *Brottsofferjourernas Telefoncentral 0200-21 20 19*
Telefontid: Må.–to. 09–20 och fr. 9–16.
- ❑ *BRIS 116 111 för alla under 18 år*
Telefontid: Må.–sö. 14–21 (on. 17–21).
- ❑ *Jourhavande medmänniska 08-702 16 80*
Telefontid: 21–06 varje natt.
- ❑ *Jourhavande präst 112*
Telefontid: 21–06 varje natt. Man behöver inte tillhöra Svenska kyrkan.
- ❑ *Äldretelefonen 020-22 22 33*
Telefontid: Må.–fr. 10–15. Framst för äldre över 60 som mår dåligt psykiskt.
- ❑ *Anhöriglinjen 0200-239 500*
Telefontid: Må., ti., to., fr. 10–12 och 13.30–15 samt on. 19–21.

Personligt ombud

Ett personligt ombud ska vid behov hjälpa den som är över 18 år och har en psykisk funktionsnedsättning. Ombudet är anställt av kommunen.

Hjälpen

Hjälpen är frivillig och gratis. Den kan bestå i att du får råd och stöd i olika personliga angelägenheter eller i dina kontakter med myndigheter. Ombudet är fristående från kommunen och har tystnadsplikt. Det är bara du som bestämmer vad hen ska göra.

Personliga ombud ska också aktivt verka för att de som behöver hjälp ska få tillgång till arbete, rehabilitering eller meningsfull sysselsättning.

Vart vänder jag mig?

Personliga ombud finns i många av landets 290 kommuner. Fråga på kommunkontoret hur det är i just din kommun. Har man ett system med personliga ombud så finns nog information på kommunens hemsida. En utmärkt hemsida är personligtombud.se. Klicka på [Kontakta Po](#), välj län och bläddra sedan i den kommunlista du får.

Hos en kommun

Jag söker upp en av kommunerna på listan och klickar på [kommunens info om PO](#). Den tar upp ett antal frågor med svar. Här är några av dem:

Blir jag registrerad och journalförd om jag har kontakt?

Vi för inte journal och du behöver inte lämna mer uppgifter om dig själv än du själv väljer.

Hur länge kan man ha hjälp av ett PO?

Inriktningen är på 18 månader. Men det kan handla om möten från ett par träffar till uppdrag som pågår upp till två år. Målet är att vi hittar en varaktig lösning om du behöver stöd under en längre tid.

Får jag ta med mig någon till er första gången?

Absolut. Många av dem vi träffar brukar första gången ta med sig någon person som de känner sig trygg med.

Kontaktperson. Kontaktdagar för barn

En kontaktperson kan hjälpa till att bryta den isolering som en funktionsnedsättning kan föra med sig. Kontaktpersonen ska inte ses som en yrkesperson utan som en medmänniska med engagemang och intresse för andra människor. På hemsidan för en kommun i Sydsverige heter det så här:

En kontaktperson är en medmänniska att känna samhörighet med och som utgör ett stöd i olika situationer. Det är en vanlig människa som har tid och intresse av att genom samvaro och hjälp till fritidsaktiviteter medverka till att du får möjligheter att delta i samhällslivet. Exempel på uppgifter som en kontaktperson kan ha: Ringa och prata en stund, ta en promenad, hälsa på eller bjuda hem på fika, gå och handla tillsammans, tillsammans gå på bio, teater eller en fotbollsmatch.

Du och din kontaktperson förväntas ha någon form av kontakt varje vecka. Kontaktpersonen är inget juridiskt ombud för dig och är inte detsamma som God man eller Förvaltare. Kontaktpersonen ansvarar inte för din ekonomi.

Att ha kontaktperson kostar inget. Du betalar själv dina utgifter, till exempel entréavgifter, men du har inte kostnader för kontaktpersonens eventuella utgifter.

Tillhör du personkretsen enligt LSS, *Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade* (1993:387) har du rätt till en kontaktperson. Vänd dig till en *LSS-handläggare* på Socialkontoret. Du kan läsa mer om LSS i senare, egna kapitel. Tillhör du inte personkretsen enligt LSS kan det ändå gå att få en kontaktperson. Du kan ansöka om en. Vänd dig till *Socialkontoret*.

Kontaktdagar för barn under 16 år som omfattas av LSS

Dagarna finns för att du som förälder ska få veta mer om hur du kan stötta ditt barn. Du kan få ersättning för 10 kontaktdagar per barn och år. Det förutsätts att du har rätt till tillfällig föräldrapenning, ersättningen är lika stor som den. Information finns på Försäkringskassans hemsida [fk.se](#). Välj [Funktionsnedsättning](#) → [Om ditt barn har en funktionsnedsättning](#) → [Kontaktdagar](#). Du kan få ersättningen för att

- delta i föräldrautbildning, till exempel kurser som anordnas av någon handikapporganisation
- besöka barnets förskola eller skola
- medverka i någon aktivitet som skolan ordnar

God man Förvaltare Framtidsfullmakt

God man Förvaltare

En God man respektive en Förvaltare ska vara en personlig hjälp. Den som utses ska vara ”en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig man eller kvinna”. Reglerna finns i kapitel 11 i *Föräldrabalken* (1949:381). För information på nätet, gå till domstol.se och välj [Familj](#) → [God man och förvaltare](#). En bra handbok är Kerstin Fälldin, *God man eller förvaltare*, Natur & Kultur.

Den som får hjälpen kallas vanligen för *huvudmannen*. Hjälpen kan gälla både barn och vuxna. Det är Tingsrätten som bestämmer om God man respektive Förvaltare ska utses. Vanligen är det en anhörig som tar initiativet. Domstolen bestämmer också vad som ska ingå i uppdraget. Tre delar kan ingå i det: 1. Att bevaka huvudmannens rättigheter. 2. Att förvalta huvudmannens egendom eller delar av den. 3. Att se till att huvudmannen får en bra vård och omsorg. För Godman eller Förvaltare vänder du dig till Överförmyndaren i kommunen.

God man

En God man kan utses för den som ”på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållanden behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person”. Huvudmannen, den hjälpbehövande, har kvar vad som kallas den rättsliga handlingsförmågan, det vill säga rätten att sluta avtal. Man brukar säga att den Gode mannen är huvudmannens biträde.

Förvaltare

Om en hjälpbehövande ”är ur stånd att vårda sig själv eller sin egendom” kan en Förvaltare utses. Den hjälpbehövande, huvudmannen, förlorar då rätten att själv bestämma över sin ekonomi eller delar av den. En Förvaltare har alltså större befogenheter än en God man. *Anm:* Omyndigförklaring avskaffades den 1 januari 1989.

Framtidsfullmakt

Framtidsfullmakt, en nyhet från den 1 juli år 2017, är en ny form av ställföreträdande för vuxna. En person, fullmaktsgivaren, kan ge fullmakt till någon, fullmaktshavaren (en anhörig eller vän), som tar beslut som hen själv inte längre klarar av. Det är ett alternativ till God man och Förvaltare. För mer information, googla på ordet.

Stöd till anhöriga

En anhörig är vanligen en person i familjen. Men det kan också vara en nära släkting eller en god vän.

Socialtjänstlagen (2001:453) har i kapitel 5 en bestämmelse om stöd till anhöriga. Observera skrivningen ”ska erbjuda” som ersatt den tidigare skrivningen ”bör erbjuda”.

§ 10 Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder.

Stödet

Ett vanligt stöd är olika former av avlösning så att man som anhörig får möjlighet till egen tid eller till vila. Avlösningen kan bland annat ske i form av korttidsboende, dagvård och avlösning i hemmet. Andra stödformer kan till exempel vara enskilda samtal, deltagande i anhörigcirkel och rådgivning. För ekonomiskt stöd i form av vårdbidrag, närståendepenning med mera, se respektive kapitel i boken. Någon specialiserad form av ”anhörigpenning” finns däremot inte. Om du vill se vad *Socialstyrelsen* anser att kommunerna bör göra går du till sos.se och söker på stöd anhöriga vägledning. Välj träffen Stöd till anhöriga Vägledning till kommunerna

På nätet finns en förening för anhöriga, *Anhörigas Riksförbund*, med lokalavdelningar; ahrisverige.se. Det är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation som stöder anhöriga oavsett ålder, kön eller diagnos hos den närstående. Hemsidan har en handbok med svar på många frågor. Den går att läsa på nätet. Välj Anhörighandboken.

En annan nätkälla till hjälp är *Forum Funktionshinder* med nätadressen habilitering.se/forum-funktionshinder-0. Man anordnar kurser för anhöriga. De är gratis. Välj Kursprogram för närstående.

G71

Vart vänder jag mig?

Till kommunen. I en del kommuner finns en särskild tjänst som *anhörigkonsult*.

Det finns vanligen en eller flera frivilliga organisationer som ger stöd. Här är några exempel på vad som erbjuds: Personliga samtal, telefonrådgivning, olika slag av träffar, promenader, utflykter, ledsagning vid läkarbesök.

Närståendepenning

Närståendepenning är en ersättning från Försäkringskassan. Den är lika stor som sjukpenningen. Du kan få den om du avstår från förvärvsarbete för att vårda en *svårt* sjuk anhörig eller någon annan svårt sjuk person som står dig nära. Sjukdomen ska vara ett påtagligt hot mot den sjukes liv. Den sjuke måste ge sitt samtycke.

Tid och plats

Tiden är normalt högst 100 dagar, vid HIV i vissa fall högst 240 dagar. Du kan få ersättningen också om den sjuke ligger på sjukhus. Vården måste ske i Sverige, annat EU-land eller Island, Liechtenstein eller Norge. Flera personer kan dela på vården.

Vad menas med vård?

Det är att ge stöd till den svårt sjuke. Vård kan också vara att uträtta ärenden, till exempel att gå och handla mat och mediciner eller att följa med till läkare.

Vart vänder jag mig?

Till Försäkringskassan 020-524 524 (Självbetjäning med knappval) eller 0771-524 524 (Personligt samtal). På nätet går du till [fk.se](#). Välj [Sjuk](#) → [Anställd](#) → [Närståendepenning](#).

Ger lagen mig rätt att ta ledigt från arbetet för vården?

Ja.

Kan jag överklaga ett avslag?

Ja, men du måste först begära att Försäkringskassan prövar sitt beslut en gång till, *omprövar* det. Får du Nej igen kan du överklaga hos domstolen *Förvaltningsrätten*. Kassan ska tala om för dig hur du gör.

Jag har vårdat i fler dagar än vad jag anmälde. Hur gör jag?

Lämna in en ny anmälan till Försäkringskassan där du skriver om de nya dagarna.

Fonder

Att söka medel ur en fond kan vara en idé om man behöver pengar för ett speciellt syfte. Till exempel för att köpa ett dyrt hjälpmedel eller en hushållsapparat som gör vardagen lättare. Här är några tips:

- ❑ *Funktionshindersguiden*
Gå till habilitering.se/funktionshindersguiden. Välj Ekonomiskt stöd. Det finns där *en* länk för vuxna och *en* länk för barn och ungdomar.
- ❑ *Länsstyrelsernas gemensamma stiftelsedatabas*
Gå till www.stiftelser.lst.se.
- ❑ *Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM*
SPSM förvaltar några stiftelser som vill stödja personer som är döva eller har en allvarlig hörsel- eller synnedättning. Gå till spsm.se. Välj Bidrag (under rubriken *Vi erbjuder*) → Privatpersoner → Bidrag ur stiftelser och sedan i menyn till vänster.
- ❑ *Stora Fondboken*
Boken innehåller uppgifter om cirka 7 500 svenska fonder. Den finns på många bibliotek. Gå till globalgrant.com och välj Våra tjänster → Sök fonder gratis.
- ❑ *Bidragstiftelsen DHR*
Medlemmar i DHR, *Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder*, kan söka bidrag hos stiftelsen; bidragstiftelsen.se.
- ❑ *Din kommun*
Fråga på kommunkontoret.
- ❑ *Förbundet Unga Rörelsehindrade*
För den som är medlem. Gå till ungarorelsehindrade.se och sök i Sökrutan på fonder.
- ❑ *Allmänna arvsfonden*
Fonden ger bland annat bidrag till ideella föreningar och organisationer för verksamhet för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedättning. Fondens pengar kommer till allra största delen från dödsbon där inga arvingar eller testamentstagare finns